

dr. sc. Kristian Lewis, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
dr. sc. Filip Škiljan, Institut za migracije i narodnosti

Terminološki izazovi usustavljanja nacionalnomanjinskoga nazivlja

4. terminološki okrugli stol

Hrvatska terminologija u europskome kontekstu: novi obzori
Zagreb, 27. listopada 2022.

Istraživanje u sklopu projekta RENA

[POČETNA](#) [O PROJEKTU](#) [SURADNICI](#) [RADOVI](#) [IZVORI](#) [Q](#)

RENA

Projekt *Repozitorij nacionalnomanjinskih jezika u Hrvatskoj* (RENA) međuinstitucijski je interdisciplinarni projekt Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje te Instituta za migracije i narodnosti. Provodi se od 2022. do 2025. Voditelj je projekta dr. sc. Kristian Lewis, a suvoditelj je projekta dr. sc. Filip Škiljan.

[Više o projektu](#)

O projektu

- ishodi

1. izrada projektne stranice i objavljivanje podataka dobivenih istraživanjem

- <http://ihjj.hr/projekt/repozitorij-nacionalnomanjinskih-jezika-u-hrvatskoj-rena/125/>

Projekti u okviru osnovne djelatnosti

REPOZITORIJ NACIONALNOMANJINSKIH JEZIKA U HRVATSKOJ (RENA)

Voditelj: Kristian Lewis i Filip Škiljan

ODJEL

ODJEL ZA HRVATSKI
STANDARDNI JEZIK

O projektu

voditelj projekta

dr. sc. **Kristian Lewis**, znanstveni savjetnik, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (kewis@ihjj.hr)

suvoditelj projekta

dr. sc. **Filip Škiljan**, znanstveni savjetnik, Institut za migracije i narodnosti (filip.skiljan@imin.hr)

suradnici na projektu

dr. sc. **Dragutin Babić**, znanstveni savjetnik u trajnome zvanju, Institut za migracije i narodnosti

dr. sc. **Vlatka Dugački**, viša znanstvena suradnica, Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*

dr. sc. **Željko Jozić**, znanstveni savjetnik, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Diana Mikšić, prof., viša arhivistica, Hrvatski državni arhiv

dr. sc. **Marina Perić Kaselj**, viša znanstvena suradnica, Institut za migracije i narodnosti

dr. sc. **Domagoj Vidović**, viši znanstveni suradnik, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

projektno razdoblje

1. veljače 2022. – 1. veljače 2025.

Sažetak projekta

Osnovni je cilj međuinstitucijskoga interdisciplinarnog projekta *Repozitorij nacionalnomanjinskih jezika u Hrvatskoj*, pokrenutoga u suradnji s Institutom za migracije i narodnosti na temelju Sporazuma o suradnji od 31. svibnja 2019., predstaviti sve nacionalnomanjinske jezike u Hrvatskoj na mrežnoj stranici. Budući da u Hrvatskoj žive 22 nacionalne manjine, obavijesti o njihovoj prošlosti i jezičnoj rasprostranjenosti predstaviti će se skupno i objedinjeno na jednome mjestu. Donijet će se informacije za albanski, bugarski, bošnjački, crnogorski, češki, mađarski, makedonski, njemački, poljski, ruski, rusinski, rumunjski, romski, srpski, slovački, slovenski, turski, ukrajinski, vlaški, talijanski i hebrejski jezik. U sklopu projekta posebna će se pozornost posvetiti nacionalnomanjinskome školstvu, odnosno njegovanju jezičnih osobitosti pojedinih nacionalnih manjina putem modela A, B i C. Uz jezične značajke za svaku nacionalnu manjinu izradit će se zemljovid na kojima će biti označeno na kojim se prostorima govori ili piše na pojedinome jeziku nacionalne manjine. Na stranici će također biti popisana i dostupna literatura o manjinskim jezicima i općenito o nacionalnim manjinama u Hrvatskoj. Stranica na kojoj će biti objavljene informacije pružit će zainteresiranima (široj javnosti, studentima, profesorima, pripadnicima nacionalnih manjina i znanstvenicima) i podatke o udrugama i društvima nacionalnih manjina te povijesni kontekst doseljavanja i življenja na određenome prostoru utemeljen na istraživanju arhivske građe. Uz to, navest će se i demografski podatci o pojedinoj manjini od 1880. do 2021. godine. Predviđene su diseminacijske aktivnosti tijekom trajanja projekta (okrugli stolovi, razgovori s pripadnicima nacionalnih manjina o projektnim temama i sl.) na područjima na kojima žive nacionalnomanjinske zajednice kako bi se projekt dodatno približio široj javnosti, ali i samim pripadnicima nacionalnih manjina te znanstvenicima.

Izbor radova suradnika na projektu

Babić, D. 2015. *Nacionalne manjine u Hrvatskoj: sociološka perspektiva*. Plejada. Zagreb.

Babić, D.; Škiljan, F.; Župarić Iljić, D. 2011. *Nacionalne manjine u Zagrebu. Položaj i perspektive*. Plejada. Zagreb.

Čilaš Šimpraga, A.; Ivšić Majić, D.; Vidović, D. 2018. *Rječnik suvremenih hrvatskih osobnih imena*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Dugački, V. 2011. *Svoj svome: češka i slovačka nacionalna manjina u međuratnoj Jugoslaviji*. Srednja Europa. Zagreb.

O projektu

- **ishodi**

2. objavljivanje znanstvenih, stručnih i znanstveno-popularnih radova s projektnom tematikom
3. objavljivanje knjižne publikacije u završnoj godini projekta
4. diseminacijske aktivnosti – predstavljanje projekta, okrugli stol, razgovori s pripadnicima nacionalnih manjina o projektnim temama (zapadna Slavonija, istočna Slavonija, Istra, Međimurje, Banija/Banovina, Kordun, Dalmatinska zagora i Lika), jačanje vidljivosti nacionalnih manjina u višejezičnome okružju kakvo Hrvatska i jest
5. otvaranje mogućnosti za suradnju s pripadnicima nacionalnih manjina u Hrvatskoj, članovima znanstvene zajednice, profesorima, studentima i svima zainteresiranim

O projektu

- u rujnu ove godine predstavljena je mrežna stranica projekta RENA

<https://rena.jezik.hr/>

- Projektni rezultati – zemljovidi
 - interaktivni zemljovid sa školama u kojima se održava nastava na jeziku nacionalnih manjina prema modelima A i B
 - zemljovidi sa školama u kojima se održava nastava na mađarskome, talijanskome, srpskome i češkome jeziku prema modelima A i B
- Radovi – dvije knjige i dva rada
 - Filip Škiljan: *Tragovima nacionalnih manjina po Zagrebu*
 - Hrvoje Petrić, Filip Škiljan i Kristian Lewis: *Nacionalne manjine u Zagrebačkoj županiji*
 - Dragutin Babić: *Česi u Požeštini (Bjeliševac, Kaptol): socijalna integracija i asimilacija*
 - Domagoj Vidović: *Kratak poredbeni osvrt na hrvatsku i ukrajinsku antroponimiju*
- Izvori – dokumenti i poveznice

Istraživanje nacionalnomanjinskoga nazivlja

- polazna pitanja

- Što je nacionalnomanjinsko nazivlje?

heterogen skup naziva koji su zbog izrazite interdisciplinarnosti područja često različito definirani unutar različitih znanstvenih disciplina

- Je li popisano i/ili opisano? – UGLAVNOM DA
 - Je li terminološki usustavljeno? – UGLAVNOM NE
 - Jesu li provedena sustavna istraživanja toga nazivlja? – DONEKLE
 - Postoji li suradnja predmetnih stručnjaka i jezikoslovaca? – UGLAVNOM NE

- preliminarna istraživanja

Milan Mesić: *Pokušaj tipologizacije izbjeglištva i prognaništva*, MET 8, 1992.

- šest tipova izbjeglica: 1. "predbjeglice"; 2. pseudoizbjeglice; 3. nagnane izbjeglice; 4. izbjeglice pred ratnim razaranjima i okupacijom; 5. prognanici i 6. zarobljenici-izbjeglice
 - izbjeglice i prognanici

Istraživanje nacionalnomanjinskoga nazivlja

- preliminarna istraživanja

Milan Mesić: *Pojam nacionalnih manjina i njihovo političko predstavljanje: slučaj Hrvatske*, Politička misao 50/4, 2013.

- „Budući da **ne postoji općeprihvaćena definicija nacionalnih manjina**, čak ni u Europskoj uniji, to stalno otvara kontroverzije o njihovu shvaćanju i instrumentima njihove političko-pravne zaštite, ali i omogućuje državama potpisnicama konvencija o manjinama veliku fleksibilnost u njihovu tumačenju i provođenju.”
- Francesco Capotorti (1977.): „grupa brojčano inferiorna ostatku stanovništva neke države ... čiji članovi imaju etnička, vjerska ili jezična obilježja koja ih razlikuju od ostatka stanovništva i koji, barem implicitno, dijele osjećaj solidarnosti usmjeren na održanje njihove kulture, tradicije, vjere i jezika”
- Asbjorn Eide: „grupa osoba u nekoj suverenoj državi koja predstavlja manje od polovice njezina stanovništva, čiji članovi imaju zajednička etnička, vjerska ili jezična obilježja koja ih razlikuju od ostatka stanovništva”

Istraživanje nacionalnomanjinskoga nazivlja

- preliminarne istraživanja

Milan Mesić: *Pojam nacionalnih manjina i njihovo političko predstavljanje: slučaj Hrvatske*, Politička misao 50/4, 2013.

- Parlamentarna skupština Vijeća Europe, Preporuka 1201 (1993.): „grupa osoba u državi koje prebivaju na teritoriju te države i njezini su državljani; održavaju dugotrajne, čvrste i postojane veze s tom državom; pokazuju distinktivna etnička, kulturna, vjerska ili jezična obilježja; dovoljno su reprezentativne, mada su malobrojnije od ostatka stanovništva države ili njezine regije; motivirane su brigom da zajedno sačuvaju ono što konstituira njihov zajednički identitet, uključujući njihovu kulturu, tradiciju, vjeru i jezik”

Anita Sujoldžić (ur.): *Antropološko nazivlje*, HAD, Zagreb, 2013. (TERM +)

- **nacionalna manjina**: skupina državljana neke zemlje koja se od dominantne skupine razlikuje po nacionalnoj pripadnosti

Istraživanje nacionalnomanjinskoga nazivlja

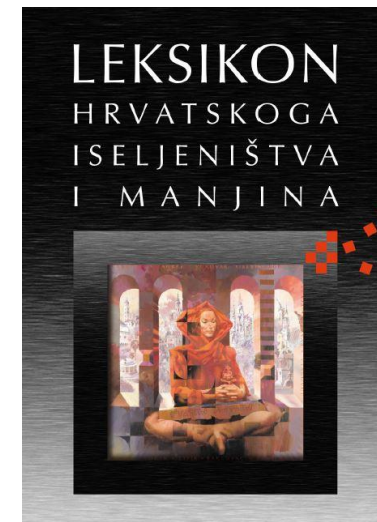
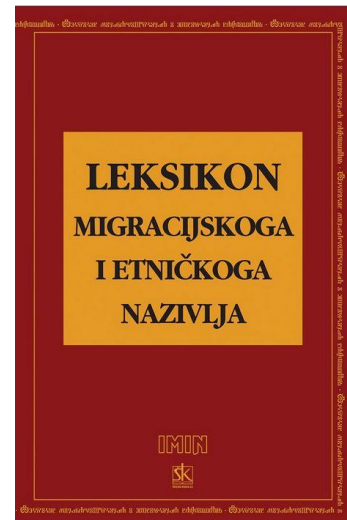
- leksikoni

Emil Heršak (gl. ur.): *Leksikon migracijskoga i etničkoga nazivlja*, IMIN i ŠK, Zagreb, 1998.

- recenzenti: Vjeran Katunarić, Zvonimir Lerotić, Josip Silić
- jezični savjetnik: Josip Silić (TERM +)

Vlado Šakić i Ljiljana Dobrovšak (ur.): *Leksikon hrvatskoga iseljništva i manjina*, HAD, Zagreb, 2013.

- recenzenti: Vladimir P. Goss, Ivan Rogić

Istraživanje nacionalnomanjinskoga nazivlja

Emil Heršak (gl. ur.): *Leksikon migracijskoga i etničkoga nazivlja*, IMIN i ŠK, Zagreb, 1998.

- **nacionalna manjina**

dio nacionalne cjeline koji je zbog pov. ili polit. razloga ostao izvan granica područja/države na kome živi većina pripadnika toga naroda (v. MATIČNI NAROD) i koji ima svijest o pripadnosti naciji kao posebnu društ. kolektivitetu (v. KOLEKTIVITET, MANJINA, NACIJA); upravo to isticanje svijesti (v. NACIONALNA SVIJEST) o pripadnosti entitetu neki autori rabe u razlučivanju nacionalne od narodne manjine (v. NAROD), dok istovremeno drugi rabe te izraze kao istoznačnice za manjinsku ZAJEDNICU (v.) koja je etnički različita od naroda (većinskog) ili više njih s kojima živi u zajedničkoj državi.

Vlado Šakić i Ljiljana Dobrovšak (ur.): *Leksikon hrvatskoga iseljništva i manjina*, HAD, Zagreb, 2013.

- **nacionalna manjina**

dio nacionalne cjeline koji je zbog povijesnih ili političkih razloga ostao izvan granica područja/države na kojem živi većina pripadnika matičnoga naroda i koji ima svijest o pripadnosti naciji kao posebnom društvenom kolektivitetu. Odnosno nacionalna manjina je dio određenog naroda koji ne živi u svojoj nacionalnoj državi već u drugoj, zajedno s drugim narodima. Položaj nacionalnih manjina određen je danas međunarodnim pravom.

Istraživanje nacionalnomanjinskoga nazivlja

Matea Birtić i dr.: *Školski rječnik hrvatskoga jezika*, IHJJ i ŠK, Zagreb, 2012.

- **nacionalna manjina** s. v. manjina

◇ *nacionalna manjina* skupina ljudi jedne narodnosti koja živi među pripadnicima drugoga mnogobrojnijeg naroda u istoj državi

Jure Šonje (gl. ur.): *Rječnik hrvatskoga jezika*, LZMK i ŠK, Zagreb, 2000. – nema, tj. samo kao primjer

Vladimir Anić: *Rječnik hrvatskoga jezika*, NL, Zagreb, 1998. – nema, tj. samo kao primjer

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.

nacionalna manjina skupina stanovnika jedne države koja se po svojoj etničkoj pripadnosti razlikuje od većine stanovništva te države

Istraživanje nacionalnomanjinskoga nazivlja

Antropološko nazivlje: **skupina državljana** neke zemlje koja se od dominantne skupine razlikuje po nacionalnoj pripadnosti

Leksikoni: **dio nacionalne cjeline** koji je zbog povijesnih ili političkih razloga ostao izvan granica područja/države na kojem živi većina pripadnika matičnoga naroda i koji ima svijest o pripadnosti naciji kao posebnomu društvenom kolektivitetu

Birtić i dr.: **skupina ljudi** jedne narodnosti koja živi među pripadnicima drugoga mnogobrojnijeg naroda u istoj državi

Hrvatska enciklopedija: **skupina stanovnika** jedne države koja se po svojoj etničkoj pripadnosti razlikuje od većine stanovništva te države

Istraživanje nacionalnomanjinskoga nazivlja

- unijat – grkokatolik
- optant – esul
- populacija – stanovništvo
- konfesija – vjeroispovijest
- konfesijska skupina – vjerska skupina
- multietničko društvo – višeetničko društvo

Istraživanje nacionalnomanjinskoga nazivlja

- unijat – grkokatolik (Heršak: grkokatolik → unijat)

UNIJAT: naziv je potvrđen u 19. st.; zacijelo je nastao od klat. *ūniātus*, prema *ūnīo*, u smislu crkv. veze (v. UNIJA, CRKVA); na širenje u zavr. jezike vjerojatno je utjecao rus. oblik *униат*; označuje pripadnika onih ist. kršć. zajednica koje su (opet) uspostavile “uniju” s Rkat. crkvom, ali pritom zadržavajući svoje vlastite crkv. obrede i običaje (v. CRKVENA UNIJA); većina unijata u svijetu slijedi slav.-biz. obred, pa odatle potječu i stariji hrv. nazivi “grkosjednjeni”, odnosno “grkokatolici”; grkat. kršćani u Hrvatskoj potječu od uskoka, koji su tijekom 16. st. izbjegli iz zemalja što su ih osm. Turci osvojili (v. USKOK) te od doseljenika iz Galicije, u razdoblju Austrijske Monarhije; prva i jedina grkat. biskupija u hrv. zemljama nastala je 1607. u Marči kod Ivanić-Grada, odatle se 1801. preselila u Križevce; uključena je u Zagrebačku nadbiskupiju (osn. 1852); grkokatolika u Hrvatskoj danas ima svega nekoliko tisuća; najviše ih ima u Žumberku, oko Vukovara i u dijelovima ist. Slavonije; po narodnosti su uglavnom Hrvati (potomci žumberačkih uskoka) i Rusini.

- terminološka preporuka: unijat → grkokatolik

Istraživanje nacionalnomanjinskoga nazivlja

- optant (njem. *Optant* od lat. *optans* 'koji bira') – esul (tal. *esule* 'izgnanik' od lat. *ex(s)ilium*)

leksikoni razlikuju:

optant – osoba kojoj se dopušta pravo izbora državljanstva nakon što je nad teritorijem na kojem je živjela promijenjen suverenitet

esul – Talijan iseljen s istočne obale Jadrana tijekom i neposredno nakon Drugoga svjetskog rata

- opsegom različiti nazivi

Istraživanje nacionalnomanjinskoga nazivlja

- osnovna terminološka preporuka:
 - hrvatski naziv ima prednost pred stranim nazivom
- populacija → stanovništvo
- konfesija → vjeroispovijest
- konfesijska skupina → vjerska skupina
- multietničko društvo → višeetničko društvo

Istraživanje nacionalnomanjinskoga nazivlja

- **Zaključci**

- nacionalnomanjinsko nazivlje ni približno nije usustavljeno u mjeri u kojoj je to poželjno
- potreban je daljnji terminološki rad u tome području
- suradnja stručnjaka i terminologa je nužna
- opravdano je u sklopu znanstvenoistraživačkoga rada na RENA-i usmjeriti fokus i na terminološka pitanja

HVALA VAM NA POZORNOSTI!

klewis@ihjj.hr

filip.skiljan@imin.hr